Έκταση: **301** τ. χλμ. Ανάπτυξη ακτών: **160** χλμ. Κάτοικοι: **5.300 (2011: 6.160)**

Η Σκάρπαθο των ντόπιων, η αρχαία Τετράπολις (ο Όμηρος την λέει «Ανεμόεσσα» καθώς «είναι γεμάτη ανέμους»), κάποτε ήταν ενωμένη με τη γειτονική (νοτιοδυτικά) Κάσο και τη βόρεια συνέχειά της, τη Σαριά. Βρίσκεται νοτιοδυτικά της Ρόδου, καταμεσής στο Καρπάθιο πέλαγος, βορειοανατολικά της Κρήτης, 242 μίλια από τον Πειραιά. Από την Κάσο χωρίστηκε πριν από εκατοντάδες χιλιάδες χρόνια. Από τη Σαριά, πρόσφατα: Στο καταποντισμένο (διακόσια μέτρα μήκος) τμήμα που κάποτε ήταν στεριά, αναπτύχθηκε η αρχαία πόλη Νίσυρος που τώρα κείται στο βυθό. Ο Στράβων (67 π.Χ. – 23 μ.Χ.) την πρόλαβε και την περιέγραψε.

Το νησί είναι κυριολεκτικά μακρόστενο, στην ουσία κορφή υποθαλάσσιας οροσειράς που «σκάει μύτη» πάνω από τα νερά, στο σημείο αυτό. Έχει μήκος 48 χλμ. και μέγιστο πλάτος 12. Διατρέχεται από την οροσειρά Κυμαράς (1290 μ. η ψηλότερη κορφή). Το τελικό αποτέλεσμα είναι ένας πανέμορφος συνδυασμός βουνού και θάλασσας, με το πεδινό νότιο τμήμα να συγκεντρώνει και τον περισσότερο πληθυσμό ντόπιων κατοίκων και παραθεριστών.

Πρωτεύουσα και λιμάνι είναι τα **Πηγάδια** (ή Κάρπαθος, στη θέση του αρχαίου Ποσειδίου), σε φυσικό όρμο, στην ανατολική ακτή με πολλές καθαρές αμμουδιές. Υπάρχουν ακόμα, τα χωριά **Αμμοοπή** (νότια στα Πηγάδια, επίσης στην ανατολική ακτή, με αμμουδιές αλλά και παραλίες με βράχια), το
Απέρι
(παλιά πρωτεύουσα, σκαρφαλωμένη σε πλαγιά, στο εσωτερικό του νότιου τμήματος του νησιού), η
Αρκάσα
(αρχαία Αρκέσεια) στη δυτική ακτή με καλές παραλίες, το
Διαφάνι
σχεδόν αποκομμένο στην ανατολική ακτή του βόρειου τμήματος, δεύτερο λιμάνι του νησιού (παραλίες με βότσαλα), ο
Μακρύς Γιαλός
(στο νοτιοανατολικό άκρο, με όμορφες παραλίες, τέλειος τόπος για σέρφινγκ και ιστιοσανίδα), οι
Μενετές
(μεσόγειο, στο δρόμο Πηγάδια – Αρκάσα), το
Μεσοχώ ρι
, το ορεινό
Όθος

, ο απόμακρος, βουνίσιος
Όλυμπος
και τα
Σπόα
(στο κέντρο του νησιού).

Το αεροδρόμια (15 χλμ. νοτιοδυτικά των Πηγαδιών) επιτρέπει της αεροπορική σύνδεση με την Αθήνα, τη Ρόδο και την Κάσο. Ακτοπλοϊκά, το νησί συνδέεται με Πειραιά, Ρόδο, Κάσο, Χάλκη και τη Σητεία Κρήτης. Τους καλοκαιρινούς μήνες υπάρχει σύνδεση και με τη Μήλο των Κυκλάδων και τον Άγιο Νικόλαο Κρήτης. Η συγκοινωνία ανάμεσα στα χωριά εξυπηρετείται με λεωφορείο και από την ακτοπλοϊκή γραμμή Πηγάδια – Διαφάνι.

Τουλάχιστον είκοσι ξενοδοχεία Β' και Γ' κατηγορίας υπάρχουν στα Πηγάδια και άλλα στα παραλιακά χωριά. Κι ακόμα, περίπου τριάντα συγκροτήματα διαμερισμάτων με ξενοδοχειακές παροχές στα Πηγάδια και άλλα στα τουριστικά χωριά. Διαμερίσματα και δωμάτια νοικιάζονται σ' όλο το νησί.

Η ακρόπολη του αρχαίου Ποσειδίου (ο Βουνός των ντόπιων) δεσπόζει σε λόφο πάνω από τα Πηγάδια, όπου διατηρούνται και τμήματα κυκλώπειου τείχους μυκηναϊκής μάλλον εποχής. Το κάστρο Κοράκι (στο Απέρι), ακρόπολη στην αρχαιότητα, γνώρισε επιδρομές την εποχή των Βενετσιάνων αλλά και στη διάρκεια της Τουρκοκρατίας. Υπολείμματα οχυρών υπάρχουν ακόμα στο Διαφάνι (ακρόπολη), στην Αρκάσα (το Παλαιόκαστρο) και στο Απέρι (λείψανα τριών οχυρώσεων στην Βωλάδα).

Στο Μεσοχώρι και στη Βωλάδα (στο Απέρι) διατηρούνται σπίτια χτισμένα με την γνήσια τοπική παράδοση που θέλει κάθε κατοικία να αποτελείται από το μεγάλο σπίτι, το μικρό και τον φούρνο. Απαρτίζεται από τον «σοφά» (καθιστικό) και το «πανωσούφι» (υπνοδωμάτιο), ενώ δεν λείπει η «μουσάνδρα» (ξενώνας). Ο επισκέπτης μπορεί να δει στο εσωτερικό τους δάπεδα από άσπρα και μαύρα βότσαλα. Και βέβαια, τη γνήσια νησιώτικη διακόσμηση με υφαντά.

Η σπηλιά του Ποσειδώνα στα Πηγάδια, λείψανα οικοδομημάτων της μυκηναϊκής εποχής, βυζαντινές εκκλησιές, το λαογραφικό μουσείο στον Όθο, οι ανεμόμυλοι στα Σπόα, γραφικά εκκλησάκια παντού, πηγές, όρμοι γεμάτοι γραφικότητα όπως το Τρίστομο και η θέα από τα υψώματα είναι μερικά από τα αξιοθέατα του νησιού.

Το νυφιάτικο σουσαμόμελο είναι από τα ιδιαίτερα εδέσματα της Καρπάθου καθώς και η «αλευριά» (κουλούρια με μέλι), το «βυζάντι» (κρέας με ρύζι) αλλά και άλλα γλυκίσματα και φαγητά. Ο επισκέπτης μπορεί να προμηθευτεί ντόπια πιάτα και μπακίρια και, βέβαια, μέλι.

Τηλέφωνα: ΟΤΕ: 224.50.22.699. Λιμεναρχείο: 224.50.22.227. Αστυνομία: 224.50.22.222. Κέντρο Υγείας: 224.50.22.228. Αγροτικά ιατρεία: στο Απέρι 224.50.31.692, στις Μενετές 224.50.81.222, στο Μεσοχώρι 224.50.71.209 και στον Όλυμπο 224.50.51.201. Ολυμπιακή: 224.50.22.057, 224.50.22.150. Αεροδρόμιο: 224.50.22.058. Ταξί: 224.50.22.705. Δημοτικό γραφείο τουρισμού: 224.50.22.294, 224.50.22.835 (φαξ: 224.50.22.927). Ιδιωτικά γραφεία τουρισμού: 224.50.22.096, 224.50.22.235, 224.50.22.386, 224.50.22.553, 224.50.22.578, 224.50.22.916, 224.50.23.100.

Η **ιστορία** της Καρπάθου

Όταν ο Ουρανός και η Γη ενώθηκαν, γεννήθηκα δώδεκα παιδιά: Έξι Τιτάνες και έξι Τιτανίδες. Αρχηγός των Τιτάνων ήταν ο Κρόνος αλλά αυτός στον οποίο οι άνθρωποι οφείλουν την ύπαρξή τους ήταν ο Ιαπετός, ο πρώτος κάτοικος της Καρπάθου: Από τη νύμφη Κλυμένη, απέκτησε γιους τους Άτλαντα, Μενοίτιο, Προμηθέα (προνοητικό) και Επιμηθέα. Ο Προμηθέας έπλασε τον πρώτο άνθρωπο κι έσωσε τον Δευκαλίωνα και τη σύζυγό του, Πύρρα, μόνους αυτούς, από τον κατακλυσμό με τον οποίο ο Δίας εξαφάνισε το ανθρώπινο γένος.

Ο Ιαπετός, ο πρώτος κάτοικος της Καρπάθου, ταυτίζεται με τον έναν από τους τρεις γιους του Νώε, τον Ιάφεθ, που σώθηκε από τον κατακλυσμό κι έγινε γενάρχης των λευκών της Ασίας και της Ευρώπης.

Η ταύτιση του Άτλαντα Ιαπετού με την Κάρπαθο δεν είναι τυχαία. Γύρω στα 1515 π.Χ., η έκρηξη του ηφαιστείου της Σαντορίνης προκάλεσε παλιρροϊκό κύμα – φονιά, ύψους ως 250 μ. Σάρωσε τα πάντα στο διάβα του, χτυπώντας την Κρήτη και τις δυτικές ακτές της Μ. Ασίας. Η Κάρπαθος βρέθηκε στην ορμητική ακμή της διαδρομής του. Με τα βουνά της φυσικούς κυματοθραύστες. Κάθε ζωντανό πρέπει να αφανίστηκε. Αν κάποιος επέζησε, πρέπει να ήταν ακαταμάχητος Τιτάνας. Και ο Ιαπετός ήταν ο βέβαιος πρόγονος του ανθρώπου.

Νεολιθικά λείψανα στις σπηλιές του νησιού κι ένα πέτρινο άγαλμα γυναίκας (σήμερα, στο Βρετανικό Μουσείο) πείθουν ότι στην Κάρπαθο ζούσαν άνθρωποι, τουλάχιστον τη Νεολιθική εποχή. Από το 2.800 π.Χ. πρέπει να είχαν επικοινωνία με την Κρήτη, ενώ ευρήματα μινωικής εποχής μαρτυρούν τη συνέχιση της εκεί κατοίκησης ως τον «κατακλυσμό», αποτέλεσμα της έκρηξης του ηφαιστείου της Σαντορίνης. Τον ΙΔ' αιώνα π.Χ., το νησί δέχτηκε Μυκηναίους αποίκους, όπως άλλωστε και η άλλοτε μινωική Κρήτη. Στα μέσα του ΙΓ' αιώνα π.Χ., το Ποσείδιο (εκεί όπου τα σημερινά Πηγάδια) ερήμωσε, είτε από την γεωλογική καταστροφή (περί το 1250 π.Χ.) είτε από επιδρομή των «λαών της θάλασσας» που μνημονεύονται σε αιγυπτιακές πηγές. Την ίδια εποχή, δημιουργήθηκε η πόλη Κάρπαθος (στην περιοχή όπου το σημερινό Απέρι), ενώ, λίγα χρόνια αργότερα, το νησί (μαζί με τις Κάσο, Κω, Νίσυρο και Καλύδνες) συνεισέφερε στη δύναμη τριάντα πλοίων που, υπό τους Φείδιππο και τον Άντιφο, εκστράτευσαν στην Τροία.

Ο βασιλιάς Φείδιππος ήταν εγγονός του Ηρακλή κι ένας από τους μνηστήρες της Ωραίας Ελένης που τελικά διάλεξε τον Μενέλαο. Μετά την άλωση της Τροίας, τον παρέσυραν οι

άνεμοι ως την Ήπειρο, στις ακτές της οποίας έκτισε την Θεσπρωτία. Ο Άντιφος ήταν αδελφός του βασιλιά και στρατηγός των νησιωτών στην εκστρατεία.

Η μετέπειτα ιστορική πορεία του νησιού είναι ίδια με των λοιπών Δωδεκανήσων. Στα ιστορικά χρόνια, γνώρισε ιδιαίτερη ανάπτυξη, ενώ την εποχή των διαδόχων του Μεγάλου Αλεξάνδρου και της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας ανήκε στη Ρόδο με την οποία ακολουθούσε κοινή διαδρομή. Στη βυζαντινή εποχή εντάχθηκε στο θέμα της Κρήτης. Όταν η Κωνσταντινούπολη αλώθηκε από τους σταυροφόρους (1204), η Κάρπαθος πέρασε στην επικράτεια του Βυζαντινού «αυθέντη» της Ρόδου, Λέοντα Γαβαλά. Ο Βενετσιάνος Αντρέα Κορνάρο, μέλος οικογένειας αριστοκρατών που έδωσε και πολλούς δόγηδες, την κατέλαβε για λογαριασμό του μετά το 1206. Στα 1282, πέρασε στην κατοχή του Γενουάτη (με μαυριτανικές ρίζες) Αντρέα Μορέσκο, για να καταλήξει στο κράτος των Ιωαννιτών Ιπποτών της Ρόδου (1309). Υπέστη τις μύριες όσες λεηλασίες ανάμεσα στα 1522 (όταν η Ρόδος πέρασε στους Τούρκους) και στα 1537, χρονιά που παραδόθηκε στις οθωμανικές δυνάμεις.

Οι πειρατικές επιδρομές ανάγκασαν τους πολλούς από τους νησιώτες να μεταναστεύσουν (κάποια στιγμή, έμεινε με μόλις τριακόσιους κατοίκους). Επαναστάτησε στα 1821 αλλά παραδόθηκε στους Τούρκους δίχως μάχη, μετά την καταστροφή της γειτονικής Κάσου το 1824 (βλέπε και **Ιστορία του νομού**).

(Έθνος της Κυριακής, 2001 – 2002) (τελευταία επεξεργασία, 20.10.2009)